

Analize și opinii

Dezbateri aprinse cu privire la posibilele planuri de redesenare a granițelor în Balcanii de Vest

Stelian Teodorescu

14.06.2021

Asociația „Servicii Integrate de Securitate, Apărare și Intelligence – I2DS2” este un *think tank* românesc a cărui principală misiune este promovarea, susținerea, dezvoltarea și diseminarea de orientări, analize, politici și strategii în domeniile securitate, apărare și intelligence.

În îndeplinirea misiunii sale, I2DS2 elaborează studii și analize, formulează recomandări de politică publică, organizează programe de instruire, mese rotunde, seminarii și conferințe, participă în diverse formate de parteneriate naționale și internaționale cu entități publice și private, elaborează și implementează proiecte cu obiective specifice domeniilor securitate, apărare și intelligence.

I2DS2 este „o comunitate deschisă pentru securitatea națională” și se raportează la deviza „împreună pentru o lume mai sigură”.

Asociația „Servicii Integrate de Securitate, Apărare și Intelligence”
București, Bd. CAROL I nr. 54, et.2, ap. 2, cam. 4, Sector 2
Nr. Reg. Special 48/21.05.2019, CIF: 41374789
www.i2ds2.org, office@i2ds2.org

Dezbateri aprinse cu privire la posibilele planuri de redesenare a granițelor în Balcanii de Vest

Stelian Teodorescu

Email: teosanwell@yahoo.com

Este de remarcat că, în data de 04 mai 2021, a apărut din nou subiectul foarte interesant și discutat frecvent cu privire la viitorul entităților din Balcanii de Vest și la o posibilă reconfigurare teritorială a acestora, subiect care a mai fost vehiculat și în perioade anterioare. Unul dintre exemplele elocvente în acest sens sunt discuțiile pe această temă care au fost organizate de Institutul italian pentru studii politice internaționale, ISPI, și moderate de Tim Judah, corespondent balcanic pentru The Economist și președinte al consiliului BIRN (*Balkan Investigative Reporting Network* - este o rețea de organizații neguvernamentale care promovează libertatea de exprimare, drepturile omului și valorile democratice în Europa de Sud și de Est).

Diplomații Uniunii Europene (UE), Miroslav Lajčák, Reprezentant special al UE pentru dialogul Belgrad-Priștina și Carl Bildt, fost trimis special al ONU în Balcani, au făcut cunoscut opiniei publice prin declarațiile lor că reducerea influenței UE în regiune este principalul motiv pentru care s-au intensificat dezbaterile cu privire la posibile planuri riscante de redesenare a granițelor entităților din regiune.

În același context, cei doi oficiali europeni au declarat că întârzierea procesului de aderare la UE a Balcanilor de Vest poate fi catalogată ca un motiv ce a favorizat apariția unor sugestii „extrem de periculoase” pentru redesenarea frontierelor entităților din regiune.

Ca urmare, la discuțiile din cadrul unui panel online intitulat „Jocuri de noroc geopolitice în Balcani”, M.Lajčák și C.Bildt și-au exprimat îngrijorarea cu privire la două așa-numite „*non-papers*”, existând presupuneri neconfirmate că unul dintre acestea a fost difuzat de prim-ministrul sloven și celălalt de Franța și Germania, deși acest lucru a fost chiar respins.

Mai mult, se spune că primul „*non-paper*” ar sugera ca părți din Bosnia și Herțegovina (BiH), dar posibil și din Macedonia de Nord și Muntenegru, ar putea să devină părți ale unor „Crații mai mari” și „Serbii mai mari” și că Albania și Kosovo ar fuziona într-o „Albanie mai mare”.

Al doilea „*non-paper*” se presupune că ar sugera crearea unui district autonom în nordul Kosovo cu majoritate sârbă ca parte a unui acord în care Serbia să recunoască independența Kosovo. Într-un astfel de context, se pare că ambele „*non-papers*” au stârnit controverse pe scară largă la nivel internațional, deși nimeni nu a recunoscut că ar fi fost în spatele elaborării lor.

Ideea redesenării frontierelor în Balcanii de Vest nu este una nouă, dar după cum se poate observa a fost readusă în discuții în plan regional și internațional, un astfel de plan fiind considerat la nivel internațional extrem de periculos și, implicit, factor provocator pentru noi conflicte. M.Lajčák a mai adăugat că „din păcate, viziunea aderării la UE pentru Balcanii de Vest a devenit una mai estompată, mai îndepărtată și, prin urmare, mai puțin motivantă, dar când s-a creat un astfel de gol în regiune, alții vin cu alte idei”. Mai mult, M.Lajčák a susținut că punerea în aplicare a schimbărilor de frontieră ar fi „îndeplinirea visului lui Slobodan Milošević și Franjo Tuđman”, liderii Serbiei și Croației din timpul războiului din anii '90, oficialul UE făcând referire la un plan comun agreat de Tuđman și Milošević, în 1992, pentru împărțirea BiH pe criterii etnice.

„Dacă nu suntem serioși cu Planul A (aderarea la UE a statelor balcanice), s-ar veni cu un Plan B și tocmai despre acest lucru este vorba”, a spus M.Lajčák la rândul său.

Într-un astfel de context, C.Bildt și-a declarat și el acordul cu o astfel de evoluție, subliniind că „dacă Planul A nu funcționează, fiindu-i pierdută credibilitatea (la nivelul UE), există Planul B, „*non-papers*” fiind pe masă”, dar oficialul UE a catalogat, de asemenea, sugestiile pentru redesenarea frontierelor în Balcanii de Vest drept „extrem de periculoase”.

Deși adevărata origine a celor două „*non-papers*” ar putea rămâne un mister, este de remarcat că regiunea discută din nou posibilitatea schimbării granițelor, concentrându-se în cea mai mare parte pe viitorul BiH, acest lucru determinând reacții ale reprezentanților UE și SUA. „Nu suntem în favoarea oricărei modificări a granițelor”, a declarat purtătorul de cuvânt al Comisiei Europene, Eric Mamer, într-

o conferință de presă. SUA au respins propunerea, la rândul lor, avertizând că mutarea frontierelor riscă să exacerbeze tensiunile din regiune. „Speculațiile recente nejustificate despre schimbarea frontierelor din Balcani de-a lungul liniilor etnice riscă să stimuleze instabilitatea în regiune și evocă amintiri ale tensiunilor din trecut”, a declarat purtătorul de cuvânt al Departamentului de Stat al SUA, Ned Price, într-o declarație citată de Reuters.

Purtătorii de cuvânt ai Comisiei Europene și ai Consiliului European au negat la rândul lor că aceste instituții ar fi primit vreoaică propunere cu presupusul conținut, în același timp fiind publicată o declarație în care se spunea că „președintele sloven, Borut Pahor, avertizează în mod regulat împotriva ideii dezintegrării BiH și redesenării frontierelor în Balcanii de Vest”, această idee fiind condamnată, de asemenea, de președintele Croației, Zoran Milanović.

Reprezentanți ai UE în BiH, inclusiv comandantul EUFOR, au emis la rândul lor o declarație în care s-a subliniat că „UE se angajează fără echivoc față de suveranitatea, unitatea și integritatea teritorială a BiH” și susțin viitorul acestei țări în UE. Între timp, la rândul său, Ambasada SUA de la Sarajevo a declarat că poziția Washingtonului în ceea ce privește Acordul de pace de la Dayton și viitorul BiH ca stat unitar înscris pe calea integrării euro-atlantice a fost și este bine cunoscută.

Cel mai probabil, ca urmare a evoluțiilor intense, dar impredictibile cu privire la viitorul Balcanilor de Vest, nu trebuie omis faptul că, la rândul său, ministrul german de externe, Heiko Maas, a cerut Serbiei și Kosovo să reia discuțiile privind normalizarea relațiilor bilaterale, UE făcând din finalizarea acestui proces o condiție esențială pentru ca cele două entități să adere la blocul comunitar. Drept urmare, apare ca fiind necesar ca Belgradul și Priștina să depună eforturi extrem de semnificative pentru a negocia cu succes un proces de normalizare a relațiilor, disputa teritorială nerezolvată dintre cele două entități fiind văzută ca un obstacol major pentru obținerea stabilității în întreaga regiune balcanică.

H.Maas a subliniat că ambele țări au acum guverne cu majorități stabile, făcând din acest moment unul propice reluării discuțiilor. „Este momentul potrivit pentru a continua procesul de normalizare și pentru a obține rezultate”, a declarat H.Mass într-o conferință de presă. „Este important să nu ținem acest dialog doar de dragul dialogului; trebuie să existe rezultate. Germania este gata să ajute”, a spus el.

Ca răspuns, președintele Serbiei, Aleksandar Vučić, a susținut că țara sa este gata să „muncească din greu” pentru a ajunge la o „soluție de compromis”, spunând că atât sârbii, cât și albanezii au nevoie de pace pentru un viitor sigur. Cu toate acestea este de remarcat că oficialul sârb a ținut să evidențieze că „ei nu recunosc Kosovo, dar sunt gata să discute viitorul întregii regiuni într-un mod serios și responsabil”, A.Vučić adăugând că „esența progresului este pacea”.

Dar iată că, în contextul aprinderii discuțiilor cu privire la modificări de frontiere în Balcanii de Vest, noul primar al Preševo (este un oraș municipiu situat în districtul Pčinja din sudul Serbiei, cel mai sudic oraș din Serbia și cel mai mare din regiunea geografică a Văii Preševo), Ardita Sinani, a declarat pentru BIRN într-un interviu la două săptămâni după preluarea mandatului, că autoritățile sârbe au șters numeroase adrese ale albanezilor din Preševo și alte două municipalități din apropiere, subliniind că acest lucru este o problemă majoră și nu este normal că s-a făcut prin ștergerea din registrul civil a

adreselor celor care își achită obligațiile pentru proprietățile deținute”. Plângerile în acest sens au ajuns la Bruxelles, iar în martie 2021 Parlamentul European a fost de acord să modifice raportul UE privind Serbia și să investigheze afirmațiile potrivit cărora Belgradul a clasificat drept „inactive” adresele etnicilor albanezi care nu mai locuiesc la aceste adrese, deoarece mulți au părăsit țara cu ani în urmă pentru a lucra în străinătate.

Este foarte bine cunoscut că zona are o istorie recentă tulburată, deoarece la câteva luni după încheierea războiului în Kosovo, în iunie 1999, albanezii din cele trei municipalități majoritar albaneze, Preševo, Bujanovac și Medveđa, de la frontieră din sudul Serbiei, au declanșat o revoltă armată. Conflictul s-a încheiat în primăvara anului 2000 cu un acord intermediat de UE, care a convins atât forța de gherilă locală din Preševo și Bujanovac, cât și Armata de eliberare din Medveđa să predea armele.

A.Sinani a subliniat că aproximativ 10.000 de etnici albanezi care și-au părăsit casele în perioada conflictului nu s-au mai întors niciodată, „nu au nici documente din Serbia, nici din Kosovo, sunt cetățeni invizibili”, subliniind în același timp că Serbia șterge adresele albanezilor locali din registrul civil într-o încercare de curățare etnică.

Având în vedere că dialogul facilitat de UE între Kosovo și Serbia se așteaptă să se reia în perioada viitoare după mai bine de doi ani de întrerupere, A.Sinani spune că poziția albanezilor în Serbia ar trebui să fie unul dintre subiecte, deoarece ea consideră că „sunt ostatici ai relațiilor anormale dintre Kosovo și Serbia” și că „abordarea poziției albanezilor în Valea Preševo este o necesitate, iar pentru o pace de lungă durată și durabilă în regiune, Valea Preševo ar trebui să participe neapărat ca parte în cadrul discuțiilor”.

Mai mult, este de remarcat că A.Sinani a avansat chiar ideea că „dacă vor fi discutate măsuri de reciprocitate (între Kosovo și Serbia), atunci ar trebui să participe la discuții și albanezii din Serbia care au aceleași drepturi ca sârbii din Kosovo, subiectul autonomiei teritoriale sau unificării Văii Preševo cu Kosovo trebuie abordat”.

Dar iată că, în contextul poziției ferme adoptate de albanezii din Serbia, partidele de opoziție din Kosovo l-au condamnat pe premierul kosovar, Albin Kurti, pentru participarea la campania electorală și exercitarea dreptului de vot la alegerile parlamentare din Albania, formațiunile politice kosovare spunând că A.Kurti ar trebui să pună accentul pe contracararea efectelor pandemiei în Kosovo.

Primul ministru kosovar, A.Kurti, se confruntă cu critici puternice acasă, după ce a participat activ la alegerile parlamentare din Albania sprijinind trei candidați ai mișcării politice albaneze Lëvizja Vetëvendosje, soră cu partidul său. Într-un astfel de context, nu trebuie omis faptul că, la fel ca mii de kosovari, A.Kurti are dublă cetățenie atât pentru Kosovo, cât și pentru Albania, dar decizia sa de a vota într-un alt stat a ridicat multe semne de întrebare în plan regional și internațional.

„Acest lucru este unul fără precedent și anume ca un prim-ministru ai cărui cetățeni își pierd viața în fiecare zi în fața COVID-19 se ocupă de alegerile unui stat vecin într-un moment în care el nu a soluționat

o singură problemă elementară de care Kosovo și cetățenii săi au nevoie”, a declarat președintele parlamentului kosovar, Enver Hoxhaj, președintele interimar al Partidului Democrat din Kosovo (PDK).

Lumir Abdixhiku, liderul unui alt partid de opoziție, Liga Democrată din Kosovo (LDK), l-a criticat pe A.Kurti pentru votul său și pentru angajamentul anterior în alegerile din Albania, subliniind cu ironie că „această imagine arată importanța și responsabilitatea pe care acest guvern o acordă pandemiei”.

Este de remarcat că în actualul context al evoluțiilor din Balcanii de Vest, președintele SUA, Joe Biden, a cerut guvernului kosovar să continue dialogul pentru normalizarea legăturilor cu Serbia vecină și a spus că orice acord între cei doi foști inamici „ar trebui să se concentreze pe recunoașterea reciprocă”. J.Biden a trimis o scrisoare noului președinte al Kosovo, Vjosa Osmani, fiind subliniat faptul că Washingtonul va „continua să sprijine eforturile pentru o pace durabilă prin dialogul productiv dintre Kosovo și Serbia și, în cele din urmă, printr-un acord cuprinzător de normalizare, care ar trebui să se concentreze pe recunoașterea reciprocă”. J.Biden a numit normalizarea relațiilor cu Serbia „esențială pentru ca și Kosovo să își realizeze potențialul și să se integreze pe deplin în instituțiile euro-atlantice”.

În acest context al evoluțiilor din Balcanii de Vest, cred că este foarte important să vedem și punctul de vedere exprimat de un vizitator obișnuit al instituțiilor UE, președintele Macedoniei de Nord, Stevo Pendarovski. Într-un interviu, Pendarovski a prezentat poziția Macedoniei de Nord cu privire la procesul de aderare la UE și la dificultățile țării sale în relaționarea cu Bulgaria. Președintele macedonean și-a împărtășit gândurile cu privire la cele două „*non-papers*” amintite mai sus. După o întâlnire cu oficiali ai UE, fiind întrebat ce se întâmplă dacă procesul de aderare la UE nu se derulează într-o țară ca a sa, președintele Macedoniei de Nord, Stevo Pendarovski a subliniat: „Înseamnă deja ascensiunea populismului, a naționalismului, a merge înapoi în termeni economici și chiar a crea o atmosferă în care este posibil să vorbim despre „*non-papers*” și astfel de idei anacronice în secolul 21, în anul 2021, despre schimbarea granițelor după 30 de ani de investiții grele din partea europenilor în regiunea Balcanilor de Vest. Acesta este rezultatul final al acestei politici de extindere”.

Întrebat fiind și dacă există circumstanțe în care s-ar accepta schimbarea frontierelor în Balcanii de Vest, președintele Macedoniei de Nord, Stevo Pendarovski a răspuns ferm: „Nu, nu. Vom vedea o suferință oribilă a oamenilor, a oamenilor obișnuiți. Cei care desenează hărțile în birouri nu suferă niciodată, oamenii obișnuiți suferă. Și avem destule exemple din astea în istoria Balcanilor”.

O altă dispută greu de soluționat și care a dat naștere din nou la pretenții teritoriale este disputa dintre Muntenegru și Croația. Prim-ministrul muntenegrean, Zdravko Krivokapić a declarat că guvernul său va forma o comisie de negociere pentru disputa maritimă de lungă durată cu Croația asupra peninsulei Prevlaka, lângă Dubrovnik.

„Intenția guvernului muntenegrean este de a forma o comisie care, în acord cu partea croată, va încerca să rezolve o problemă foarte complexă. Trebuie să rezolvăm acest lucru în contextul derulării procesului integrării în UE, deoarece nu se vor tolera probleme bilaterale nerezolvate în procesul de aderare”, a declarat Z.Krivokapic parlamentului. Disputa asupra peninsulei datează de la prăbușirea fostei Iugoslavii

la începutul anilor '90. În 1992, Croația și apoi Republica Federală Iugoslavia au fost de acord să demilitarizeze zona și să o pună sub monitorizarea ONU.

În 2002, misiunea ONU a fost încheiată efectiv prin semnarea unui protocol privind un regim interimar, în temeiul căruia Prevlaka a rămas Croației, în timp ce Muntenegrului i s-au acordat drepturi asupra apelor înconjurătoare.

În 2008, ambele țări au convenit în principiu să lase Curtea Internațională de Justiție, de la Haga, să decidă soluționarea problemei dintre cele două state din Balcanii de Vest. Este de remarcat totuși că, în octombrie 2020, Ministerul de Externe al Croației a declarat pentru BIRN că, în conformitate cu protocolul din 2020, frontiera terestră dintre cele două actuale state urmează fostei frontiere republicane din interiorul fostei Iugoslavii și nu ar trebui contestată. Disputa Muntenegru-Croația ar putea afecta speranțele muntenegrene de aderare, întrucât UE a precizat încă din februarie 2018 că nu dorește să accepte noi state membre care au litigii la frontieră. Comisia a avertizat în acest sens că viitoarele state membre din Balcanii de Vest trebuie să rezolve orice litigii de frontieră restante înainte de aderarea la UE, strategia perspectivei de extindere pentru Balcanii de Vest spunând că, în cazul în care disputele la frontieră nu sunt soluționate bilateral, țările implicate în astfel de probleme teritoriale ar trebui să se supună necondiționat arbitrajului internațional obligatoriu.

Schimbarea frontierelor de stat în Balcanii de Vest este de obicei considerată una dintre cele mai periculoase idei în plan politic atât la nivel regional și european, cât și la nivel global.

Motivul fundamental este că Balcanii de Vest - o zonă care conține Albania, BiH, Kosovo, Muntenegru, Macedonia de Nord și Serbia, cu o diversitate de etnie și religii - poate fi considerată o regiune de interes strategic dar, în același timp, și un pământ al nimănui, mai ales dacă nu uităm că în această regiune își fac din ce în ce mai intens simțită prezența și influența și alți actori majori așa cum sunt China și Rusia, cu influențe din ce în ce mai intense în plan politic, social, economic, militar și de intelligence.

ⁱ Nils Daniel Carl Bildt (n. 15 iulie 1949) este un politician și diplomat suedez care a fost prim-ministru al Suediei în perioada 1991-1994. A fost liderul Partidului Moderat în perioada 1986-1999. Bildt a fost ministru al Afacerilor Externe al Suediei din 2006 până în 2014. Din 2021, a fost trimis special al Organizației Mondiale a Sănătății pentru acces la COVID-19 Instrumente Accelerator (ACT Accelerator). Bildt a fost remarcat la nivel internațional ca mediator în războaiele iugoslave, servind ca trimis special al UE în Fosta Iugoslavie din iunie 1995, copreședinte al Conferinței de pace de la Dayton în noiembrie 1995 și Înalt Reprezentant pentru BiH din decembrie 1995 până în Iunie 1997, imediat după războiul bosniac. Din 1999 până în 2001, a ocupat funcția de trimis special al Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite pentru Balcani.